

Op zoek naar de ander

Sinds een jaar werkt fotograaf Petra Noordkamp aan een korte film over het leven van Emilio Quaroni (1967), een begaafde muzikant uit een welgestelde Romeinse familie, met wie zij midden jaren negentig een korte verhouding had. De jongeman vermoordde zijn moeder in haar appartement door haar met een messenblok op het hoofd te slaan en haar polsen door te snijden. Over zijn motieven heeft hij weinig losgelaten, wel ontdekte Noordkamp dat moeder en zoon een intense, moeizame verhouding hadden.

De schokkende matricida (moedermoord) kreeg nogal wat aandacht in de Italiaanse pers; Emilio was de zoon van de bekende Italiaanse architect, stedenbouwkundige en docent Ludovico Quaroni, wiens carrière begon onder Mussolini, met een bijdrage voor de neoclassicistische wijk E.U.R. Quaroni was ook betrokken bij het geslaagde sociale woningbouwproject INA-Casa, aan de rand van Rome – door Pasolini gebruikt als een van de decors voor de speelfilm *Mamma Roma* (1962) – en bij het ontwerp van het Centraal Station van Rome, Stazione Termini. Later beroemde architecten als Aldo Rossi en Roberto Venturi waren zijn studenten. Een man van aanzien, die overleed toen zijn zoon twintig was.

‘Het verhaal van Emilio en zijn moeder heeft me nooit losgelaten’, vertelt Petra (1967) in haar woning in de Amsterdamse Jordaan. ‘Ik wist dat ik er ooit iets mee wilde doen, maar wat en hoe?’ Het antwoord op die vraag zou nog geruime tijd op zich laten wachten.

Hypergestileerd

De (zwartwit) foto's die Petra maakte sinds haar afstuderen aan de Rietveld (2000) zijn geserreerd. Zelden zal ze mensen vragen voor de camera te poseren. Veel van haar opnamen ogen als imaginaire filmscènes; ze bespiedde verstrengelde liefdespaartjes, rondsloeterende mensen in een verlaten stedelijke omgeving of fotografeerde verlaten, afgebokkelde zwembaden uit de jaren dertig in Casablanca. Ook zoiets prozaïsch als de stoelen van een treincoupé, een lege gang of een kantoor weet Petra cinematografische zwartwitgrandeur te verlenen; een hotelfoyer in Palermo of de renaissancefaçade van een gebouw aan de Romeinse Via del Mascherone ogen even filmisch. Haar werk, dat onder andere verscheen in *The Purple Journal*, *Club Donny*, *Rails*, *Avenue* en *de Volkskrant* kenmerkt zich door strakke uitsneden. De foto's tonen verlaten, lege plekken in de stedelijke ruimte, de huid van gebouwen is bijna tastbaar. Wie een beetje thuis is in de Europese filmgeschiedenis, wordt getroffen door de overeenkomst in sfeer en toon met de fotografie van Antonioni's beroemde liefdestrilogie *La notte*, *L'avventura*, *L'eclisse* en Rossellini's *Viaggio in Italia*. In het werk van Michelangelo Antonioni ('acteurs zijn objecten die passend in de ruimte moeten worden geplaatst') en Roberto Rossellini vind je immers ook die licht melancholische sfeer van bijna verlaten pleinen, straten en landschappen waarin de hoofdrolspelers wel-en-toch-ook-weer-niet aanwezig zijn; waarin spaarzaam wordt gepraat, 'communicatie' een twaalfterwoord op papier blijkt, en waarin de hypergestileerd gefotografeerde omgeving gevoelens van vervreemding en eenzaamheid tot uitdrukking brengt. Over haar voorliefde voor de beeldtaal van de meesters van de Italiaanse film uit de jaren vijftig en zestig zegt Petra ('Rossellini's *Viaggio in Italia* is een van mijn lievelingsfilms'): 'Ik ben gefascineerd door hoe mensen – mannen meestal – in de stedelijke omgeving rondhangen; ze verlangen naar iets, hopen op een ontmoeting, seks, god mag weten wat, er gebeurt eigenlijk niks en toch hangt er iets in de lucht. Als ik naar ze kijk, zie ik op een bepaalde manier mezelf. Hoe ik als fotograaf door steden wandel, vaak in de avonduren, op zoek naar, ja wat precies? De spanning die voorkomt uit het onbestemde, uit niet gedefinieerde verlangens – ik hoop dat mensen dat in mijn werk terugzien.'

Heftig verhaal

‘Het contact tussen Emilio en mij was al een tijd verwaterd. Ik had hem voor het laatst gezien in 1999 toen ik een weekje in zijn appartement logeerde om de hoek bij Piazza di Santa Maria di Trastevere. We waren niet elkaars Grote Liefde, wel oprecht in elkaar geïnteresseerd. Soms had ik de indruk dat Emilio niet helemaal spoorde, maar op dat gebied was ik wel wat gewend: ik had net een hele heftige relatie met een zeer moeilijke man achter de rug.’

Nuchter blikt Petra terug. Twee jaar nadat ze afscheid van elkaar hadden genomen – ‘hij maakte er toch nog een Italiaans drama van, terwijl ik maar een van de vele vrouwen was die hij als beroepschameur had weten te veroveren’ – nam ze een kijkje in Bar San Calisto, waar Emilio's vrienden vaak zaten. Een gemeenschappelijke kennis vroeg of ze had gehoord wat er met haar vriend was gebeurd. Eenmaal hersteld van de schok dacht ze: wat ontzettend triest. Niet: wat een monster.

‘Je moeder vermoorden, dan moet je totaal wanhopig, verloren en eenzaam zijn. Je kunt het je ook bijna niet voorstellen van iemand met wie je een tijdje close bent geweest. In de jaren daarna is die geschiedenis met Emilio me blijven achtervolgen; ik kwam veel in Rome, wandelde langs z'n huis, maakte foto's. Ik wilde hem opzoeken in de gevangenis, maar men raadde mij dat af. Hij werd veroordeeld, kreeg 10 jaar met TBS en kwam in een superstrenge staatsinrichting terecht. Ik kon er niet achter komen waar precies, en begon contact te zoeken met de

familie. Ik wist dat ie enig kind was; toch bleek er nog een stiefzus te zijn, en een neef van z'n overleden vader, ook een architect, Livio Quaroni. Die schreef me dat Emilio helaas gek was. Ik sprak een paar leden van z'n sixtiesgarageband The Others; geen van de mensen die ik ontmoette had contact met hem gehouden. Ook zijn stiefzus reageerde niet op mijn mails en brieven.

'Al die tijd zocht ik naar een vorm om iets met deze geschiedenis te doen, die op een vreemde manier deel uitmaakt van mijn leven. Zo'n heftig verhaal naast je neerleggen is bijna onmogelijk; om er meer van te begrijpen bekeek ik Xavier Dolans *J'ai tué ma mère* en *L'ora di religione* van Marco Bellochio, waarin het thema van de moedermoord voorkomt. Ook interviewde ik een aantal Italiaanse mannen die alleen met hun moeder zijn opgegroeid, om een beter beeld te krijgen. Tegelijkertijd stelde ik vraagtekens bij de gretigheid waarmee ik me op de materie stortte. Was het een fascinatie voor het 'onvoorstelbare', het gruwelijke, of wilde ik bewijzen dat de moord op Gabriela Esposito Quaroni een ontsnapping was aan een benauwende, ongezonde verhouding? Zo raak je steeds verder verstrikt in allerlei speculaties en gepsychologiseer, ook over je eigen drijfveren.

'Inmiddels weet ik waar Emilio verblijft. Het zal verontrustend zijn hem te ontmoeten, vooral omdat in zo'n confrontatie alles wat nu nog een script is, tastbaar wordt.'

Bizar

Voor haar fotoproject 'Cinecittà' – een serie over de invloed van de cinema en de media op het kijken naar en ervaren van de werkelijkheid – bezocht Petra in 2009 Sicilië. Op het internet had ze afbeeldingen gezien van de modernistische kerk La Chiesa Madre, gelegen in Gibellina, een stadje vlakbij Trapani, dat in 1968 door een aardbeving werd verwoest. De kerk bestaat uit vier bakstenen kubussen rond een openluchtarena. De kubussen worden geflankeerd door een reusachtige, uit beton gegoten witte bolvorm die de omgeving domineert. De architect? Ludovico Quaroni.

'Zo ontstond opeens een bizarre, toevallige relatie tussen mijn fascinatie voor (Italiaanse) modernistische architectuur, een ex-geliefde, zijn overleden vader – de architect van die wonderlijke kerk – en de moord op de moeder', herinnert Petra zich. Toen wist ik dat ik de vorm voor mijn verhaal had gevonden; een abstractere aanpak was nodig, waarbij de kerk de visuele hoofdrol zou vervullen, begeleid door een voice-over die het verhaal van Emilio vertelde.' Op de laptop laat Petra ongemonteerde, fraaie opnamen zien. De camera tast de betonnen, gerichelde huid van de bolvorm af, aait over muren, volgt een over de grond rollende plastic bal en toont de kerk van veraf, vanuit een met wilde grassen begroeid, zonovergoten veld; de witte bol steekt scherp af tegen de blauwe horizon.

De beelden verraden een esthetisch oog ('Ik heb me onder andere laten inspireren door *Il Girasole, una casa vicino a Verona*, de experimentele film van Christoph Schaub en Marcel Meili over een om zijn as roterend, cirkelvormig huis dat de baan van de zon volgt') en een grote liefde voor de vormtaal van de architectuur.

Hoe zal het verhaal van Emilio, geschreven door Maria Barnas, tegen dit decor klinken? Zeker is in ieder geval dat de kerk alle betrokkenen in het verhaal heeft samengebracht. Petra: 'Livio Quaroni, de neef van Ludovico, was ook betrokken bij het ontwerp evenals Luisa Anversa, een nu 85-jarige architecte, die nauw met Ludovico heeft samengewerkt. Ik zocht haar op in Rome, waar ze in hetzelfde chique appartementencomplex woont als voorheen de Quaroni's, met wie ze goed bevriend was. Ik vertelde dat ik haar graag wilde spreken over La Chiesa Madre en Emilio en zijn moeder. Ze raakte zeer geëmotioneerd. "It happened here", zei ze. In dat ene zinnetje ligt veel besloten. Heel veel.'